The background is a solid teal color with several large, semi-transparent gear icons scattered across it. The gears are rendered in a lighter shade of teal, creating a mechanical or industrial aesthetic. The text is positioned on the left side of the page, stacked vertically.

**Маркетингове
тестування
ринкових
перспектив
товарних
інновацій**

Маркетингове тестування ринкових перспектив товарних інновацій

МОНОГРАФІЯ

За загальною редакцією Є. І. Нагорного

*Рекомендовано до друку вченою радою
Інституту економіки промисловості НАН України
(протокол №12 від 4 грудня 2020 р.)*

Рецензенти:

В. В. Божкова — доктор економічних наук, професор, професор кафедри бізнес-економіки та адміністрування Сумського державного педагогічного університету ім. А.С.Макаренка;

Д. В. Райко — доктор економічних наук, професор, професор кафедри економічної кібернетики та маркетингового менеджменту Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут».

Маркетингове тестування ринкових перспектив товарних інновацій: монографія / за заг. ред. Є. І. Нагорного. – Суми : Триторія, 2020. — 372 с.

ISBN 978–966–97985–5–8

Монографію присвячено розробці методологічних та теоретико-методичних засад маркетингового тестування ринкових перспектив товарних інновацій. Розкрито основні проблеми і перспективи підвищення результативності інноваційної діяльності вітчизняних промислових підприємств у напрямку створення товарних інновацій. Доведено необхідність застосування процедури маркетингового тестування товарних інновацій, визначено місце даної процедури на етапах інноваційного циклу та основні проблеми, що вона вирішує в практичній діяльності. Запропоновано інструментальне забезпечення за допомогою яких виконується процедура маркетингового тестування для оцінювання ринкових перспектив товарних інновацій. Розкриті питання управління інноваційним розвитком підприємства, трансферу та комерціалізації технологій і інноваційної продукції, координації інноваційних мереж у високотехнологічних секторах.

Для фахівців у галузі інноваційного менеджменту та маркетингу інновацій. Буде корисною для викладачів, аспірантів і студентів економічних та технічних спеціальностей закладів вищої освіти, а також широкого кола читачів, яких цікавлять проблеми управління інноваційною діяльністю.

УДК 339.38:330.341.1](0.064)

M27

Колектив авторів, 2020 р. ©

ТОВ «Триторія», 2020 р. ©

ISBN 978–966–97985–5–8

ВСТУП 5

Розділ 1. Проблеми і перспективи підвищення результативності інноваційної діяльності вітчизняної економіки

1.1 Інноваційність як передумова розвитку різних сфер людської діяльності в умовах світових трансформацій	11
1.2 Проектні аспекти управління радикальними трансформаціями бізнес-процесів підприємств як складова підвищення ефективності інноваційної діяльності в умовах глобалізації	25
1.3 Підходи до формування стратегії інвестування в контексті розвитку національної інноваційної системи України.....	37
1.4 Трансфер та комерціалізація інноваційних технологій	54
1.5 До питання координації інноваційних мереж у високотехнологічних секторах	66
Бібліографічний список до 1 розділу	76

Розділ 2. Управління інноваційним розвитком підприємства в контексті створення ринково успішних товарних інновацій

2.1 Передумови успіху стратегій інноваційного розвитку	81
2.2 Конкурентні переваги та інновації в продуктах: ключовий успіх ефективності маркетингу	89
2.3 Маркетингове обґрунтування виведення на ринок фортифікованого харчового продукту	104
2.4 Децентралізації та створення об'єднаних територіальних громад у Полтавській області як складові успіху інноваційної діяльності	117
2.5 Оцінювання інтелектуальної власності як складова успіху інноваційної діяльності	134
Бібліографічний список до 2 розділу	148

Розділ 3. Оцінка та діагностика інноваційної діяльності підприємства для створення ринково успішних товарних інновацій

3.1 Комплексна діагностика інноваційної діяльності підприємства	155
3.2 Комплексна оцінка інноваційного товару промислового призначення на окремих стадіях його життєвого циклу	169

3.3 Розвиток методів оцінки ефективності використання інноваційного потенціалу компаній	176
3.4 Формування критеріальної бази оцінки і відбору інновацій	194
3.5 Методичні засади діагностики споживчого капіталу для оцінювання ринкових перспектив товарних інновацій	204
Бібліографічний список до 3 розділу	215
Розділ 4. Інструментальне забезпечення маркетингового тестування ринкових перспектив товарних інновацій на етапах інноваційного циклу	
4.1 Формування системи інформаційного забезпечення маркетингових інноваційних рішень на українських підприємствах	225
4.2 Аналіз теоретико-методичних підходів до інструментального наповнення процедури маркетингового тестування для оцінювання ринкових перспектив товарних інновацій на етапах інноваційного циклу їх розроблення	236
4.3 Методичний підхід до маркетингового тестування та оцінювання ринкових перспектив товарних інновацій на етапах інноваційного циклу їх розроблення	250
4.4 Науково-методичний підхід до аналізу результатів маркетингового тестування з оцінки ринкових перспектив товарних інновацій	295
Бібліографічний список до 4 розділу	308
Розділ 5. Інноваційні аспекти маркетингу та менеджменту	
5.1 Лідери думок у системі маркетингу впливу каналів просування: теоретичні аспекти	312
5.2 Маркетинг інновацій харчових продуктів функціонального призначення	321
5.3 Інноваційні аспекти становлення та розвитку аутсорсингу на підприємствах аграрного бізнесу	337
5.4 Концепція взаємодії транспортно-логістичного кластеру та регіональної інноваційної екосистеми (на прикладі Слобожанського економічного району та «Поділля»)	347
Бібліографічний список до 5 розділу	364
ПСЛЯМОВА	371

Сучасні світові економічні тенденції всіляко демонструють об'єктивну необхідність в інноваційному розвитку підприємства. Створення та комерціалізація товарних інновацій якраз і є тією передумовою, що дозволить промислому підприємству не тільки вижити на ринку, а й мати стабільне зростання і розвиток в довгостроковій перспективі. Однак, загальновідомо, що далеко не кожна товарна інновація, яка пройде через всі етапи інноваційного циклу, матиме ринковий успіх. Тут ключову роль відіграють процедури перевірки, оцінки і відбору найкращих товарних інновацій, що виконуються в рамках маркетингового тестування для оцінювання їх ринкових перспектив. А тому, розроблення відповідного інструментального наповнення до проведення процедури маркетингового тестування представляє неабиякий інтерес.

Маркетингове тестування є вкрай необхідним для вітчизняної практики оскільки підвищує оперативність й точність аналізу та оцінки ринкових перспектив товарних інновацій, дозволяє оцінити їх шанси на успіх, обґрунтувати доцільність чи недоцільність подальших робіт над їх створенням та комерціалізацією.

З цих позицій колективом авторів, що включає працівників різних закладів вищої освіти та наукових установ України, а також представників бізнесу, виконано комплекс теоретичних і прикладних досліджень, що у сукупності поглиблюють теоретико-методологічні та методичні засади маркетингового тестування товарних інновацій для оцінювання їх ринкових перспектив. Автори проекту мають високий рівень підготовки в галузі економіки інноваційного розвитку, маркетингу та менеджменту, необхідний для вирішення поставлених завдань, що підтверджується

використанням сучасних загальнонаукових та спеціальних методів наукового дослідження.

У колективній монографії представлено праці як відомих, так і молодих науковців, що дозволило всебічно розкрити проблематику розроблення та удосконалення інструментів і методів маркетингового тестування товарних інновацій, їх ефективного використання у практичній діяльності підприємств та установ.

Мета написання даної книги – ознайомити колега-науковців, а також інших зацікавлених осіб з отриманими науковими результатами, показати необхідність подальшої розробки проблеми забезпечення ефективного управління інноваційним розвитком, окреслити напрями подальших наукових досліджень.

Отримані наукові результати є корисними для вітчизняних суб'єктів господарювання оскільки можуть бути використані в практиці стратегічного управління інноваційною діяльністю зі створення та комерціалізації ринково успішних товарних інновацій за допомогою впровадження процедури маркетингового тестування.

Колектив авторів склали:

Нагорний Є.І., к.е.н., провідний науковий співробітник науково-дослідного сектору Сумського державного педагогічного університету ім. А.С.Макаренка, науковий редактор (вступ, п.3.4, 3.5, 4.2, 4.3, 4.4, післямова);

Біловодська О.А., д.е.н., доцент, професор кафедри економічної кібернетики та маркетингу Київського національного університету технологій та дизайну; провідний науковий співробітник науково-дослідної частини Сумського державного університету (п.5.1);

Грінько А.П., д.е.н., професор, декан факультету менеджменту Харківського державного університету харчування та торгівлі (п.2.3);

Жегус О.В., д.е.н., доцент, професор кафедри маркетингу і комерційної діяльності Харківського державного університету харчування та торгівлі (п.5.2);

Ілляшенко С.М., д.е.н., професор, професор кафедри менеджменту інноваційного підприємництва та міжнародних економічних відносин Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»; доктор habilitation, професор, професор Вищої економіко-гуманітарної школи (WSEH), м. Бельсько-Бяла, Польща (п.2.1);

Ілляшенко Н.С., д.е.н., доцент, доцент кафедри економічної кібернетики та маркетингового менеджменту Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (п.2.1);

Коверга С.В., д.е.н., професор, завідувач кафедри менеджменту ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (п.1.3);

Кулик В.А., д.е.н., доцент, професор кафедри бухгалтерського обліку та економічного контролю Полтавської державної аграрної академії (п.2.4);

Ляшенко В.І., д.е.н., професор, завідувач відділом проблем регуляторної політики і розвитку підприємництва Інституту економіки промисловості НАН України (м. Київ) (п.5.4);

Осадча Н.В., д.е.н., доцент, провідний науковий співробітник відділу проблем регуляторної політики і розвитку підприємництва Інституту економіки промисловості НАН України (м. Київ) (п.5.4);

Резнік Н.П., д.е.н., професор, завідувач кафедри менеджменту імені професора Й.С.Завадського Національного університету біоресурсів і природокористування України (п.2.2);

Савицька Н.Л., д.е.н., професор, завідувач кафедри маркетингу і комерційної діяльності Харківського державного університету харчування та торгівлі (п.2.3);

Таранюк Л.М., д.е.н., професор, професор кафедри міжнародних економічних відносин ННІ бізнес-технологій «УАБС» Сумського державного університету (п.1.2);

Телетов О.С., д.е.н., професор, професор кафедри публічного управління та адміністрування Сумського національного аграрного університету (п.1.1);

Храпкіна В.В., д.е.н., професор, професор кафедри маркетингу та управління бізнесом Національного університету «Киево-Могилянська академія» (п.1.3);

Шипуліна Ю.С., д.е.н., доцент, професор кафедри економічної кібернетики та маркетингового менеджменту Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (п.2.1);

Артеменко А.В., к.е.н., доцент кафедри міжнародної економіки та міжнародних економічних відносин ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» (п.2.4);

Артюх-Пасюта О.В., к.е.н., доцент, доцент кафедри управління та адміністрування Полтавського інституту економіки і права (п.3.1);

Білошкурська Н.В., к.е.н., доцент, доцент кафедри маркетингу, менеджменту та управління бізнесом Уманського державного педагогічного університету ім. Павла Тичини (п.2.5);

Білошкурський М.В., к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, обліку та економічної безпеки Уманського державного педагогічного університету ім. Павла Тичини (п.2.5);

Будякова О.Ю., к.е.н., старший викладач кафедри бізнес-економіки та туризму Київського національного університету технологій та дизайну (п.1.4);

Грищенко О.Ф., к.е.н., доцент, науковий співробітник науково-дослідного сектору Сумського державного педагогічного університету ім. А.С.Макаренка (п.4.1);

Дзюба М.О., к.е.н., доцент, докторант, доцент кафедри обліку і аудиту ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (п.5.3);

Карпенко Є.А., к.е.н., доцент, завідувач кафедри бухгалтерського обліку та аудиту ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» (п.2.4);

Любимов М.О., к.е.н., доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку та аудиту ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» (п.2.4);

Омельяненко В.А., к.е.н., доцент, доцент кафедри бізнес-економіки та адміністрування Сумського державного педагогічного університету ім. А.С.Макаренка (п.1.5);

Серік М.Л., к.е.н., доцент, директор Навчально-наукового інституту харчових технологій та бізнесу Харківського державного університету харчування та торгівлі (п.2.3);

Слободяник А.М., к.е.н., доцент кафедри менеджменту ім. професора Й.С.Завадського Національного університету біоресурсів і природокористування України (п.2.2);

Таранюк К.В., к.е.н., старший викладач кафедри управління ННІ ФЕМ ім. Олега Балацького Сумського державного університету (п.1.2);

Телетова С.Г., к.філол.н., доцент, доцент кафедри російської мови, зарубіжної літератури та методики їх викладання Сумського державного педагогічного університету ім. А.С.Макаренка (п.1.1);

Трушкіна Н.В., к.е.н., старший науковий співробітник відділу проблем регуляторної політики і розвитку підприємництва Інституту економіки промисловості НАН України (м. Київ) (п.5.4);

Упатова О.І., к.т.н., доцент кафедри хімії, мікробіології та гігієни харчування Харківського державного університету харчування та торгівлі (п.5.2);

Березова С.М., молодший науковий співробітник науково-дослідного сектору Сумського державного педагогічного університету ім. А.С.Макаренка (п.4.2);

Кулик Д.І., студентка магістратури Київського національного університету технологій та дизайну (п.5.1);

- Лях А.Б., студентка магістратури Харківського державного університету харчування та торгівлі (п. 5.2);
- Мартиненко А.В., аспірант кафедри менеджменту інноваційного підприємництва та міжнародних економічних відносин Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (п.3.2);
- Шаповал В.Ю., студент ННІ бізнес-технологій «УАБС» Сумського державного університету (п.1.2);
- Шахова С.В., аспірант Сумського державного університету (п.1.2);
- Чан Сі Цо, аспірант кафедри економіки підприємства Київського національного університету ім. Тараса Шевченка (п.3.3).

Публікація містить результати досліджень, проведених за держбюджетною науковою темою «Розробка науково-методичних засад та практичного інструментарію оцінювання комерційних (ринкових) перспектив товарних інновацій» (№ ДР 0119U100179).

Розділ 1

Проблеми і перспективи підвищення результативності інноваційної діяльності вітчизняної економіки

1.1 Інноваційність як передумова розвитку різних сфер людської діяльності в умовах світових трансформацій

Інновації є ключовою передумовою модернізації економіки, прискорення темпів її розвитку, зростання добробуту суспільства, поліпшення якості життя людей. Більшість науковців пошук шляхів, що допоможуть вийти зі світової економічної кризи, пов'язують із широким впровадженням інновацій у всіх сферах життєдіяльності – виробничій, фінансовій, організаційній, інформатизаційній, науково-дослідній, соціальній, освітній тощо.

У сучасному світі інновації необхідні для задоволення соціально-економічних та культурних потреб суспільства. Саме тому розвинуті країни приділяють інноваційній сфері значну увагу: створюють окремі державні структури, що відповідають за розвиток і впровадження інновацій, аналізують та порівнюють різні технології, складають рейтинги розвитку та т.ін. Інноваційні процеси у різних галузях відрізняються один від одного. Серед факторів, які впливають на форму нововведення, слід назвати сферу впровадження, виробника, значущість, інноваційний потенціал, економічний ефект тощо. Крім того, інноваційна політика кожної країни має свої особливості. Це обумовлено

фінансування державних та регіональних цільових програм, спрямованих на розв'язання найважливіших проблем інноваційного розвитку регіону з врахуванням місцевої специфіки;

– створити базу даних про технологічні потреби підприємств країни та наявний потенціал інноваційної сфери для їх задоволення шляхом проведення на регулярній основі обстежень промислових підприємств та виявлення існуючих потреб в технологічному оновленні виробництва

– вдосконалити процес комерціалізації інновацій в точках інноваційного розвитку національної економіки, що дозволить не лише повернути позикові кошти але й виступати джерелом фінансування інновацій у майбутньому.

1.4 Трансфер та комерціалізація інноваційних технологій

Збільшення конкурентоспроможності як національної, так й регіональної економіки потребує технологічного переобладнання більшості українських підприємств [26, с. 29]. Для цього повинна розвиватися прикладна наука, котрій в подальшому можна буде замовити розробку необхідних технологій, так як лідерські позиції на ринку займають підприємства, котрі мають змогу виготовляти принципово нові продукти. Трансфер технологій є важливою й невід'ємною частиною інноваційного процесу. Державні лабораторії, науково-дослідні інститути, університети спантелічені прикладним технологічним використанням своїх досліджень. У сучасному світі стратегія виживання та розвитку суспільства, країн базується в основному виключно на прагненні до лідерства в різних сферах діяльності. Для створення нових моделей, прототипів, технологій та продуктів, а також їх перетворення в світі використовують термін «інновації», який має безліч визначень. Перед керівництвом

підприємств стоїть першочергова, важлива задача: переклад промисловості на рейки інноваційної, високотехнологічної, конкурентної економіки. Сьогодні підприємства нашої країни намагаються скоротити технологічний розрив з провідними державами, однак ступінь відставання вітчизняної економіки залишається досить високим. В сучасних умовах для швидкого зростання економіки інтеграційного утворення необхідно розвивати власну промисловість на основі найбільш передових, сучасних, унікальних технологій – завдяки їм можна створювати максимальну додаткову вартість, забезпечуючи тим самим конкурентну перевагу виробництву. Однак, перед високотехнологічної галуззю стоїть ряд гострих проблем, які потребують негайного вирішення.

«Transfer» в буквальному перекладі означає «передача», «переміщення», тому під трансфером зазвичай розуміється рух інформації з використанням будь-яких інформаційних каналів від одного його індивідуального або колективного носія до іншого. Дуже часто використовують такі поняття, як «трансфер знань», «трансфер технологій», «трансфер інновацій». Таким чином, «трансфер знань» є найбільш широким поняттям, «трансфер технологій» – більш вузьке поняття, як одна з форм трансферу знань, й «трансфер інновацій» – ще більш вузьке, як трансфер готової до використання технології або створеного на її основі продукту. Тому, під трансфером зазвичай розуміється рух інформації з використанням будь-яких інформаційних каналів від одного його індивідуального або колективного носія до іншого.

В Україні поняття «трансфер технологій» з'явилося порівняно недавно. У цьому словосполученні «трансфер» означає переносити, передавати, а під «технологією» в даному контексті розуміються як результати науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, так і інноваційну продукцію.

Трансфер технологій – це процес передачі результатів досліджень та розробок, знань для будь-якого їх використання. Трансфер технологій виступає основною формою просування інновацій від етапу розробки до комерційної реалізації. У це

поняття входять різні способи перетворення ідеї в комерційний продукт: передача патентів, технічної документації, обмін науковими розробками, створення спільних підприємств та ін. На сучасному етапі розвитку світової економіки трансфер технологій слугує одним з джерел економічної незалежності, оскільки надає господарюючим суб'єктам стратегічні можливості в сфері розвитку внутрішнього ринку та нових зростаючих галузей, запозичення та адаптації досягнень більш розвинених країн, вбудовування в транснаціональну інфраструктуру світових ринків. З урахуванням потенціалу кожного господарюючого суб'єкта повинен вироблятися свій підхід до трансферу технологій стосовно організації виробництва та інноваційної політики.

За даними статистики імпорт технологій в Україні значно вище, ніж його експорт. Наприклад, це стосується виробництва харчових продуктів, целюлозно-паперового виробництва, видавничої та поліграфічної діяльності, хімічного виробництва, виробництва інших неметалевих мінеральних продуктів, металургії. З цього випливає, що, одним з пріоритетних напрямків розвитку держави повинен є трансфер технологій всередині України. Як вже було зазначено раніше, для інноваційного розвитку та розвитку трансферу технологій в Україні, необхідно збільшити інтенсивність обміну наукомісткої продукції. Згідно з оцінками, інноваційна активність в сфері технологічних інновацій є одним з ключових індикаторів інноваційної діяльності, що характеризують потенціал технологічної модернізації та інноваційного розвитку економіки України. У більшості областей економіки ця активність невисока як в силу економічної кризи, так й в силу наступних причин:

- вчені-розробники, як правило, не знають особливості ринку та навряд чи навіть віддалено уявляють, як отримані ними наукові результати можуть бути трансформовані в ринковий продукт;

- економічні агенти ринку (менеджери компаній) практично не знайомі з характером сучасної науки,

структурою та найважливішими напрямками її діяльності, проривними досягненнями. Вони не завжди можуть судити про достовірність наукових результатів, пропонувані для реалізації та їх технологічної ефективності;

- держава (в особі політиків й технічних експертів), покликана встановлювати правила трансферу технологій, слабо уявляє собі реальну атмосферу життя наукових лабораторій, умови проведення досліджень та розробки технологій, можливі наслідки впровадження прийнятих законодавчих положень для виробництва наукового знання та його комерціалізації.

Можна зробити висновок, що в Україні зараз є досить багато проблем (наприклад, слабка інфраструктура регіонів), що заважають впровадженню нових рішень. Одночасно, необхідно відзначити, що сфера трансферу технологій, незважаючи на безліч обмежуючих чинників, починає розвиватися в Україні. До таких чинників належать: й не можливість суб'єктів трансферу технологій діяти самостійно, й нездатність оцінювати необхідність та ефективність інновації, й неефективність створення науково-дослідних центрів. Безумовно, також необхідно мати на увазі й фінансову складову впровадження технології на підприємстві, здатність організації профінансувати технологію за допомогою дешевих джерел позикового капіталу та при цьому отримати вигоду. Але при цьому є й переваги, такі як, наприклад, високоосвічені кадри, що володіють знаннями та досвідом створення та застосування технологій в різних галузях економіки.

Згідно з Законом України «Про інноваційну діяльність» «інновації – це новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоспроможні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного чи іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери, а інноваційна діяльність – це діяльність, яка спрямована на використання і комерціалізацію результатів

наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоспроможних товарів і послуг» [28].

Негативні наслідки кризових явищ в економіці України призводять до значного руйнування науково-технологічного устрою нашої держави. Помітно ускладнилися умови здійснення наукових досліджень та розробок, впровадження нових сучасних технологій у виробництво. Попит на результати наукової та науково-технічної діяльності сьогодні дуже невеликий. Ставка на інвестиційну підтримку вимираючих технологічних укладів, неминуче призводить до подорожчання нової техніки, випереджаюче зростання її продуктивності, стимулювали не тільки інфляційні тенденції, пов'язані з зростанням інфляції витрат, але й структурні перекося, викликані більш швидким розвитком галузей. Зауважимо, що подорожчання продукції, що випереджають зростання її споживчих властивостей, певною мірою було також наслідком переважаючої в командній економіці системи господарювання (зокрема, витратного підходу до оцінки діяльності підприємств). Однак вирішальна роль належала техніко-економічній політиці, що віддає пріоритет технологіям, знаходяться в останній фазі життєвого циклу. В даний час підприємства направляють значні ресурси на модернізацію промисловості, в сучасне оснащення центрів досліджень та розробок при закладах вищої освіти. Однак показники інноваційної активності, число прикладних розробок та створюваних технологій продовжують відставати від світового рівня. На рис. 1.5 представлено процес формування механізму інноваційного розвитку.

Час від часу відбуваються спроби переконати широку громадськість в тому, що необхідно знайти розумний компроміс між вкладенням коштів в стабілізацію економіки та витратами на соціальну сферу, тобто поєднати досягнення цих двох важко сумісних цілей. Однак, незважаючи на всі існуючі труднощі, Україна поки що не тільки зберігає значний науково-технічний потенціал, а й має можливості для забезпечення його розвитку. Необхідною умовою реалізації

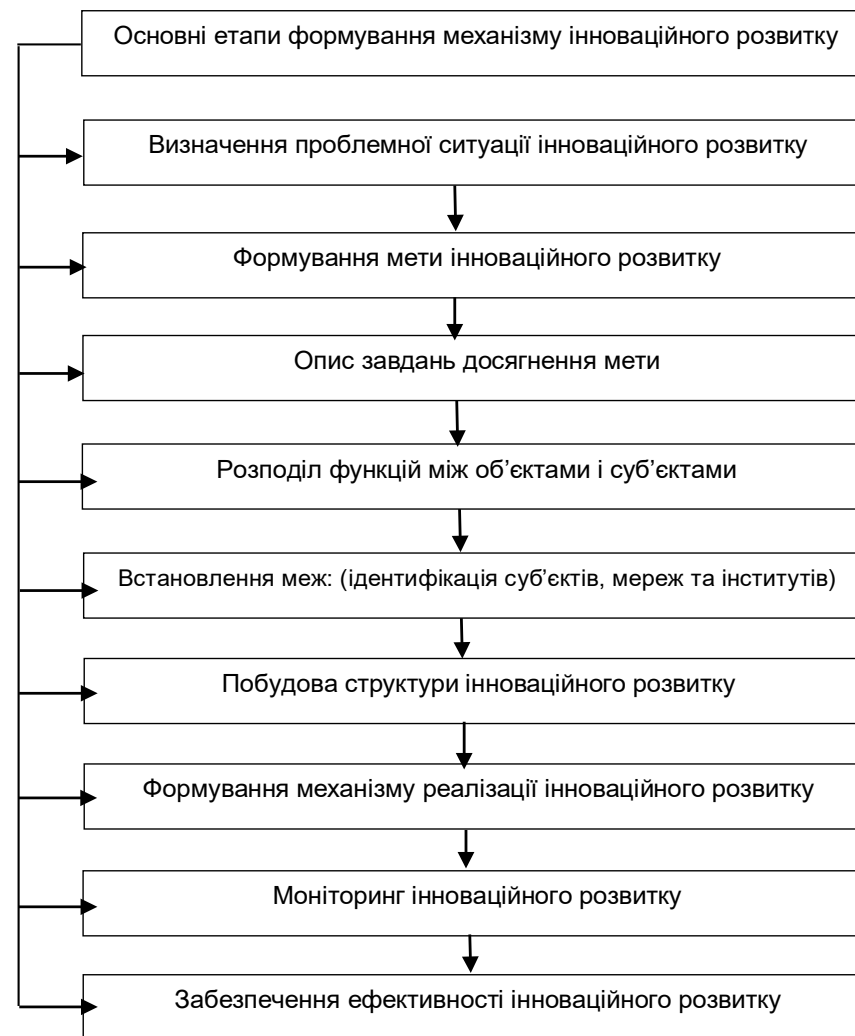

Рисунок 1.5. Процес формування механізму інноваційного розвитку

такої можливості є проведення комплексу заходів, важливе місце та роль серед яких займає організація системи трансферу (передачі) технологій, тобто створення умов для

просування наукомістких, інноваційних продуктів як на внутрішній, так й міжнародний ринки. Відсутність в Україні трансферу технологій як системи, створює сприятливі умови для продажу за безцінь за кордон наших новітніх технологій, що, в свою чергу, є причиною скорочення обсягів зарубіжного інвестування та жодним чином не сприяє набуттю так необхідного для розвитку вітчизняного виробника досвіду міжнародної кооперації. Відсутність досвіду трансферу технологій або небажання його придбати з часом призведе до того, що через морально застарілої або нерозвиненою індустріальної бази товари та послуги масового попиту матимуть дуже низьку якість, витрати виробництва не будуть окупатися, експорт стане проблематичним, зникне імпорт, що, природно, позначиться й на міжнародних взаєминах.

Якщо коротко підвести підсумки опублікованих раніше аналітичних матеріалів, то можна зробити наступні висновки. За минуле десятиліття наука України зазнала суттєвих втрат. Загальна бюджетне фінансування сфери науково-дослідних робіт знизилася з 0,82% ВВП в 2012 році до 0,34% в 2021 році та сьогодні витрати на одного українського дослідника становлять не набагато більше 2 тис. доларів США, при 195 тис. доларів в США, 172 тис. у Франції, 142 тис. в Японії та 8 тис. – в Росії. За ці ж роки число фахівців, безпосередньо зайнятих дослідженнями і розробками, скоротилася з 295 тис. осіб до близько 120 тис., щорічно з країни емігрує кілька тисяч фахівців (у тому числі більше 700 докторів і кандидатів наук) [29, с.20-28].

Таблиця 1.4. Оцінка технологічного розвитку України згідно з міжнародними рейтингами

№	Показник	Цільовий орієнтир	Показник країни-лідера	Показник України	Рейтинг 2012-2013	Рейтинг 2013-2014	Рейтинг 2014-2015	Зміна рейтингу
11.0	ІГК	77.0	5,7 Швейцарія	4,14	73	84	76	+8
11.9*	Субідекс технологічної готовності	77.0	6,36 Люксембург	3,5	81	94	85	+9
11.9.1	Впровадження технологій на рівні компанії	77.0	6,2 Ісландія	44,2	669	1100	1100	0 00
	Прямі іноземні інвестиції й трансфер технологій							
11.9.2	Прямі іноземні інвестиції й трансфер технологій	77.0	6,4 Ірландія	33,7	1109	1131	1127	++4
11.9.3	Інтернет-користувачі, %	1100%	96,5 Ісландія	441,8	888	993	882	++11
11.9.4	Кількість абонентів широкосмугового Інтернету (на 100 осіб)	Чим вищий	43,0 Швейцарія	88,8	69	771	668	++3
11.9.5	Пропускна здатність Інтернету (кб/с на 1 користувача Інтернету)	Чим вищий	6445,8 Люксембург	552,9	886	884	550	++34
11.9.6	Кількість мобільних телефонів (на 100 мешканців)	Чим вищий	135,1 Сінгапур	55,4	881	994	1107	--11
11.9.7	Доступність новітніх технологій	77.0	6,6 Фінляндія	44,1	880	1106	1113	--7
22.	Глобальний індекс інновацій	1100	64,78 Швейцарія	336,26	662	771	663	++8
22.1	Субіндекс наявних ресурсів і умов для ведення інновацій	1100	73,6 Сінгапур	338,15	778	883	888	--5
22.2	Субіндекс результатів здійснення і впровадження інновацій	1100	63,11 Швейцарія	334,37	447	558	446	++12

Джерело: складено автором на основі [29; 30]

Переважно у більшості країн світу джерелом фінансування інноваційної діяльності являються бюджетні кошти, в Україні бюджетні кошти виділяються на розвиток інновацій в мінімальному обсязі (табл. 1.5).

Таблиця 1.5. Джерела фінансування інноваційної діяльності в Україні

Роки	Загальна сума витрат, млн.грн	У тому числі за рахунок коштів							
		власних		державного бюджету		іноземних інвесторів		інші джерела	
		млн. грн	пит. вага%	млн. грн	пит. вага%	млн. грн	пит. вага%	млн. грн	пит. вага%
2000	1757,1	1399,3	79,6	7,7	0,4	133,1	7,6	217	12,3
2005	5751,6	5045,4	87,7	28,1	0,5	157,9	2,7	520,2	9,0
2010	8045,5	4775,2	59,4	87	1,1	2411,4	30,0	771,9	9,6
2011	14333,9	7585,6	52,9	149,2	1,0	56,9	0,4	6542,2	45,6
2012	11480,6	7335,9	63,9	224,3	2,0	994,8	8,7	2925,6	25,5
2013	9562,6	6973,4	72,9	24,7	0,3	1253,2	13,1	1311,3	13,7
2014	7695,9	6540,3	85,0	344,1	4,5	138,7	1,8	672,8	8,7
2015	13813,7	13427,0	97,2	55,1	0,4	58,6	0,4	273,0	1,9
2016	23229,5	22036,0	94,6	179,0	0,8	23,4	1,0	991,1	4,3
2017	9117,5	7704,1	84,5	227,3	2,5	107,8	1,2	1078,3	11,8
2018	12180,1	10742,0	88,2	639,1	5,2	107,0	0,9	692,0	5,6

Джерело: складено автором на основі джерела [31, 32]

У 2018 р. витрати на інновації в основному здійснювались за рахунок власних коштів (понад 88,2% загального обсягу фінансування), кредитів бюджетних коштів (5,2%), інших джерел (5,6%), іноземних інвесторів (0,9%). Протягом 2018 року на інновації підприємства витратили 12,2 млрд.грн. Фінансування інноваційної діяльності з державного бюджету 19 здійснювалось на рівні 5,2% і більше (виняток склали 2010-2014 р., та 2017 р.), а починаючи з 2000 р. взагалі менше 1 %, це служить показником пасивності держави до інноваційної діяльності. Така досить негативна тенденція змушує підприємства України використовувати інші зовнішні джерела залучення ресурсів для проведення інноваційної діяльності. Серед дослідників, що розглядають зазначену проблему можна виокремити А. К. Мулякову-Бочі.

Вона зазначає, що в зарубіжних країнах у технологічному балансі є інформація щодо доходів від володіння технологічними активами під захистом закону про промислову власність, що генеруються в основному за рахунок угод, пов'язаних з патентами, винаходами, та ін. [33].

В 2000-2014 роках державою було визначено, що пріоритетом подальшого розвитку країни має стати структурна перебудова промисловості та утвердження України як високотехнічної держави. Даний стратегічний курс опирався на розвиток та перебудову більшості економічних галузей, оновлення технологічної промисловості та широкому впровадженню досягнень науки та техніки. Це було обумовлено тим, що в ті роки Україна мала значні можливості для розвитку економіки в науково-технологічному напрямі. Було створено науково-технічний потенціал, який за багатьма характеристиками відповідав рівню розвинених країн світу. З окремих наукових напрямів, наприклад, з матеріалознавства, теоретичної фізики, математики, зварювального виробництва, біотехнологій Україна й зараз зберігає провідні позиції у світі. Загальна чисельність наукових працівників в Україні складає майже 200 тис. осіб, серед них 4,1 тис. докторів наук, 18,9 тис. – кандидатів наук [34]. Незважаючи на деяке скорочення наукових кадрів, Україна залишається серед розвинутих країн Європи за показниками насиченості економіки науковими кадрами. Протягом останніх років на державному рівні здійснено низку важливих заходів у напрямі поліпшення державної науково-технічної політики. Верховною Радою схвалена нова Концепція науково-технологічного та інноваційного розвитку України [35].

В рамках механізму інноваційного розвитку представлено реалізацією наступних етапів:

1. На етапі створення інновацій відповідно до зазначених напрямків. З метою активізації створення новацій потрібно створити пристрій стимулювання науковців до формування актуальної та потрібної масовим ринкам теми

досліджень; узгодити національні характеристики статистичних даних з європейськими науковцями; гарантувати створення навчальних матеріалів по підприємництву та інноваціям, економічній грамотності та охорони інтелектуальної власності.

2. На етапі трансферу новацій потрібно створити Дорожню карту реалізації Цілей стійкого розвитку; почати комунікаційний пристрій технологічних платформ, де бізнес та уряд мають всі шанси стати ймовірними замовниками нововведень, а науковці, учні, винахідники пропонують інноваційні укладення, які слідом за тим масштабуються і робляться базою для особистого інноваційного бізнесу. Створення сприятливих умов щодо доведення новацій до комерційного використання, зокрема через розвиток стартапів.

3. З метою становлення серійного виготовлення грошові механізми мають бути спрямовані на пропозицію прямої державної підтримки виробничим підприємствам, коли уряд вважається замовником продукції з одночасним збільшенням властивості відбору цих планів та створенням пристроїв комерціалізації розробок для вибіркового відшкодування державі даних витрат і схвалення авторів.

4. Розв'язання правових задач, пов'язаних з обороною та використаних об'єктів інтелектуальної власності, тим більше (але не тільки) створення з використаних коштів державного бюджету.

5. Налагодження зв'язків українських новаторів з партнерами (представниками бізнесу та держави), потенційно зацікавленими у комерціалізації їхніх інновацій.

6. Проблема створення схвальних критеріїв для утримання спеціалістів вважається надзвичайно актуальною для України, у тому числі для її інноваційного становлення, але вихід за рамки стратегії та підключає, зокрема, питання особистої захищеності, властивості правосуддя, охорони здоров'я, освіти, екології, інфраструктурі, контрактної армії, доступності споживчих кредитів, монополізації ринку (що впливає на вартість життя) та велика кількість ін.

Запропоновані механізми інноваційного розвитку спрямовані на розробку управлінських рішень в сфері перспективної інноваційної політики на різних етапах. Вони дозволить вирішувати завдання забезпечення ефективної взаємодії держави, науки та бізнесу з метою створення сприятливих умов для здійснення інноваційної діяльності.

Отже, можна зробити висновок, що запропоновані механізми дозволяють враховувати функціональні зв'язки між усіма елементами та етапами інноваційного розвитку, забезпечувати раціональне використання наявних та потенційних ресурсів, та мінімізувати ризики, пов'язані з їх здійсненням.

Присутність України на міжнародному ринку високотехнологічної продукції та в міжнародному трансфері технологій є надмірно низькою. Внутрішньо та зовнішньоекономічне положення ускладнене технологічною багатоукладністю економіки, недостатньою увагою до проблеми побудови національної інноваційної системи. Необхідною передумовою для використання цього досвіду є створення відповідної інноваційної інфраструктури [36, с. 30]. Це, зокрема, спеціалізовані наукові центри та інноваційні фірми, які б забезпечували перетворення нових перспективних наукових ідей в продуктивні та технологічні нововведення, нова законодавча база, яка заохочує інноваційне підприємництво та гарантує захист прав інтелектуальної власності; наукові (інноваційні) парки; розвинена мережа венчурних фондів й необхідні для них податкові пільги; ринок акцій малих впроваджувальних фірм та інші елементи інноваційної інфраструктури, ще не отримали достатнього розвитку в Україні, але добре зарекомендували себе в практиці індустріально розвинених країн.

Ефективний трансфер технологій в національну економіку та інтернаціоналізація інноваційної діяльності стримуються рядом чинників, зокрема: низьким інноваційним попитом в національному господарстві; відсутністю достатньої

кількості малих високотехнологічних підприємств; слабким зв'язком в підсистемі «освіта-наука-виробництво»; відсутністю пільг для інноваційно активних підприємств; нерозвиненістю венчурної індустрії; відсутністю стимулюючих механізмів трансферу технологій; слабкістю підсистеми захисту прав інтелектуальної власності. Вирішення цих проблем потребує вдосконалення державної політики в сфері трансферу технологій та включає нормативно-правові, економічні та організаційні групи заходів. Подальші дослідження пов'язані з вивченням та розглядом можливостей використання зарубіжного досвіду стимулювання трансферу технологій у вітчизняній економіці. Трансфер технологічних можливостей вимагає знання конструктивних можливостей та особливостей обладнання й продуктів, вибору персоналу, здатного управляти та враховувати численні культурні впливи на взаємини персоналу всередині компанії-джерела технології з компанією отримувачем.

1.5 До питання координації інноваційних мереж у високотехнологічних секторах

Дослідження концептуальних основ та стратегій забезпечення національної безпеки показують, що для формування системної інноваційної стратегії слід використовувати існуючий закордонний досвід інституціонального забезпечення інноваційного розвитку з урахуванням національної специфіки та галузевих особливостей.

На основі аналізу світового досвіду та глобальних інноваційних тенденцій встановлено, що міжгалузева взаємодія, яка формується на основі технологічних ланцюжків між якомога більшою кількістю учасників при забезпеченні національної безпеки, сприятливим чином впливає на стан системної стійкості та конкурентоздатності економіки. Тому

актуальним завданням є розробка концептуальних основ стратегії інноваційного розвитку на основі врахування потенціалу міжгалузевих інноваційних зв'язків, що особливо актуально для сучасних високих технологій.

Для цілей аналізу в рамках даної роботи високі технології запропоновано визначити як технології, що вимагають широкомасштабного залучення наукових і матеріально-технічних ресурсів та являють собою передову межу розвитку науки і техніки, втілюють фундаментальні відкриття та винаходи, призводять до появи нових секторів економіки та забезпечують більш оптимальне співвідношення витрат і результатів й позитивно впливають на соціально-економічну сферу.

Я. ван Дейном було описано поширення довгих хвиль, що базується на механізмі поширення нових технологій з головних центрів у нові індустріальні країни, а потім на периферію.

Кожна нова хвиля дає шанс економічно підготовленим державам, що розвиваються, шляхом швидкої адаптації нового комплексу технологій, увійти або наблизитись до кола розвинених. При цьому країна, що тільки включилася у процеси сучасного економічного зростання на основі інновацій, не стикається з наступним спадом в довгій хвилі. Це особливо важливо в сучасних умовах, коли потужним фактором макроекономічної динаміки стають фінансові ринки з інноваційним фактором. Однак питання аналізу міжнародного фактору потребує додаткових досліджень в контексті того, що більшість секторів, які є базою сучасної індустріальної системи, не забезпечували очікуваний ріст (наприклад, парадокс Солоу) та вже перейшли на етап «технологічного плато» і не можуть забезпечити подальше зростання, а нові технології, передусім NBIC-групи є глобальними.

Ефективність прийняття економіки країни нових технологій залежить від ряду факторів, зокрема:

– потенціал території (технологічний та інноваційний), що дозволяє впроваджувати та використовувати технології;

Наукове видання

**Маркетингове тестування ринкових перспектив
товарних інновацій**

Монографія
за загальною редакцією Є. І. Нагорного,

Художнє оформлення обкладинки: А.М. Катькалов
Технічний редактор: О.О. Ткачов
Комп'ютерна верстка та макетування: О.О. Ткачов
Опрацювання матеріалу, підготовка до друку,
друк: ФОП Ткачов О.О.

Підписано до друку 21.12.2020 р.
Формат 60x84/16. Папір офсетний.
Умовн.-друк. арк. 21,62. Обл.-вид. арк. 20,16.
Тираж 100 прим.

Видавець: ТОВ «Триторія»
майдан Незалежності, б. 3, оф. 420,
м. Суми, 40030, Україна
<https://trytoria.business.site>

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів
видавничої продукції: серія ДК № 5222 від 28.09.2016 р.*

